

უკრაინულ-ქართული პარტნიორობის ეკონომიკური განვითარება

არჩილ ანჯაფარიძე

კიევის შვეჩენკოს სახელობის
უნივერსიტეტის დოქტორანტი

ეკონომიკური განვითარება აუცილებელია უკრაინასა და საქართველოს შორის პარტნიორობის სტრატეგიული დონის ვერიფიკაციისათვის, რადგანაც ორივე ქვეყანა შვიდი ათწლეულის განმავლობაში იყვნენ ერთადერთი ეკონომიკურ-პოლიტიკური სტრუქტურის - სსრკ შემადგენელი, ხოლო მათი სამეურნეო მდგომარეობა უმეტესწილად განისაზღვრება საბჭოთა პერიოდის ეროვნული ეკონომიკის სტრუქტურით. ორივე ქვეყანა გადადის ეკონომიკის სახელმწიფო მართვის სისტემიდან სოციალურად ორიენტირებულ საბაზრო ეკონომიკაზე და ცდილობენ ერთად გამოიყენონ სხვა ქვეყნების რეფორმირების გამოცდილება, ესაჭიროებათ ინვესტიციები და ეკონომიკური დახმარება განვითარებული ქვეყნების მხრიდან.

მაგრამ ქართულ-უკრაინული პარტნიორული ურთიერთობები, მათ შორის მათი ეკონომიკური განვითარება, არის ის საერთაშორისო-პოლიტიკური, საზოგადოებრივ-ეკონომიკური და კულტურულ-ცივილიზებული ფენომენი, მეცნიერული ცოდნის ხარისხი რომელიც ჯერ კიდევ რჩება ძალიან დაბალ დონეზე. ამასთანავე საუბარია არა მხოლოდ იმაზე, რომ უკრაინის, როგორც დამოუკიდებელი სუვერენული სახელმწიფოდ არსებობის შედარებით მოკლე პერიოდში, შეუძლებელი გახდა საბჭოთა ეპოქის პერიოდში დამკვიდრებული სხვადასხვა საკითხების კვლევითი დამუშავების პარადიგმის ხარისხიანი დაძლევა.

უნდა აღინიშნოს, რომ უკრაინულ-ქართული სახელმწიფო-თაშორისი მოკლევადიანი (ისტორიულ-პოლიტიკურ და დრო-ის განზომილებაში) ურთიერთობა განაპირობებს სამეცნიერო კვლევების ასეთ სიმცირეს აღნიშნული თემის გარშემო, მაგრამ ამასთანავე მოვლენებისა და პროცესების არასკმარისად ამომწურავი და სიღრმისეული ანალიზი [1; 2; 3], საკითხების წრე (გენეზისი, საბაზო პრინციპები, უკრაინისა და საქართველოს შორის ეკონომიკური ურთიერთთანამშრომლობის სფერო და ფორმები, რომელიც ამ გზაზე გვხვდება, მათი გადანყვე-ტის სავარაუდო გზები), რა თქმა უნდა, მოითხოვენ ფრთხილ შემეცნებით-მეცნიერულ ყურადღებასა და სათანადო დამუშა-ვებას.

უკრაინულ-ქართული პარტნიორობის განვითარებისა და განმტკიცების ოპონენტები აცხადებენ, რომ ორი სახელმწი-ფოს მეთაურის პოლიტიკური მუდმივი კონსულტაციების ფორმატი, რომელიც ჩამოყალიბდა ლ.კუჩმასა და ვ. იუშჩენკოს მმართველობისას, არის პოპულიზმი, რადგანაც ორ ქვეყანას შორის კავშირში არასაკმარისია ეკონომიკური კომპონენტები და მუდმივი კონტაქტი ხალხს შორის განწირულია გულგრილო-ბისთავის. ეს იმით აიხსნება, რომ ოფიციალურ თბილისს ბო-ლო თხუთმეტი წლის განმავლობაში უფრო აინტერესებს პო-ლიტიკური კავშირები ქვეყნებს შორის, ვიდრე ეკონომიკური, რადგანაც ქართული ხელმძღვანელობა საჭიროებს მოკავში-რეებს არამარტო იმისთვის რომ წინ აღუდგეს მოსკოვის წნეხს, არამედ იმიტომაც, რომ აღადგინოს სუვერენული კონტროლი სამხრეთ ოსეთსა და აფხაზეთზე, რომლებიც 2008 წლის აგვის-ტოს ქართულ-რუსული შეიარაღებული კონფლიქტის შემდეგ ოფიციალურად იქნა აღიარებული რუსეთის ფედერაციის და „მესამე მსოფლიოს„ ზოგიერთი ქვეყნის მხრიდან.

მართლაც, პოლიტიკური პარტნიორობის სფეროში ნების-მიერ სახელმწიფოსთან, მათ შორის საქართველოს შემთხვე-ვაშიც, უნდა მიუდგე არა მხოლოდ საერთო ცივილიზაციური ღირებულებების არჩევანით, არამედ პრაგმატულად. როგორც

ოფიციალური ვარშავა, რომელიც გამოდის უკრაინის ადვოკატად ევროკავშირსა და ნატოში, კიევი თავის ევროპულ პოლიტიკაში მზად არის გახდეს საქართველოს პრომოუტერი. მაგრამ უკრაინის აქტიურ ინტეგრაციას სტრატეგიული პარტნიორის უსაფრთხოების და პოლიტიკური ინტერესების ეგიდის პროცესში უნდა ჰქონდეს არა მხოლოდ მოჩვენებითი „სამხრეთკავკასიის რეგიონში პოლიტიკური წონის ზრდის“, ან „ქვეყნის იმიჯის ამაღლების“, შედეგი, არამედ გარკვეული ეკონომიკური ბონუსები კიევისათვის.

ოფიციალურად, თანახმად უკრაინასა და საქართველოს შორის თანამშრომლობის და მეგობრობის შესახებ 1993 წლის ხელშეკრულებისა, უკრაინასა და საქართველოს შორის 1999-2008 წ.წ. ეკონომიკური თანამშრომლობის შესახებ, აგრეთვე 2011 წლამდე ეკონომიკური თანამშრომლობის პროგრამის შესაბამისად, ეკონომიკური ურთიერთობების მოდელი ეყრდნობა ორივე სუვერენული სახელმწიფოს ბაზარზე ორიენტირებული ეკონომიკური სისტემის თანაბარი პარტნიორობის საფუძვლებს და ურთიერთხელსაყრელ ინტეგრაციას. ამიტომ, უკრაინულ-ქართული ეკონომიკური ურთიერთობების რეალიზაციის მექანიზმებში მიზანშეწონილია:

- ეკონომიკური ურთიერთობების მდგომარეობის შესახებ საიმედო საინფორმაციო ბაზის შექმნა, მათი განვითარების პროგნოზირება დაბალანსებული სტრატეგიის შესამუშავებლად, ოპერატიული გადაწყვეტილებების მისაღებად ნორმალიზების მიზნით და უკრაინის ეკონომიკური უსაფრთხოებისათვის საფრთხეებს თავიდან ასაცილებლად; იმ საკანონმდებლო და ადმინისტრაციული გადაწყვეტილებების აუცილებელი სამეცნიერო ექსპერტიზა, რომლებიც მათ ეხებათ;

- ორივე ქვეყანის ეკონომიკური განვითარების პარამეტრების მუდმივი მონიტორინგი და შედარება, უკრაინულ-ქართული ეკონომიკური ურთიერთობების მთელი სპექტრის ანალიზი და საქართველოსადმი უკრაინის ეკონომიკური სტრატეგიის და ტაქტიკის შესაბამისი კორექტირება;

უკრაინულ-ქართული პოლიტიკური დიალოგის მაღალმა დინამიკამ შექმნა ხელსაყრელი პირობები ორ ქვეყანას შორის ეკონომიკური თანამშრომლობის გააქტიურებისათვის. ეს იმით დასტურდება, რომ 2004 წელს საქართველოს ძირითად სავაჭრო პარტნიორებს შორის უკრაინა იყო მეშვიდე ადგილზე, სახელმწიფოებს შორის ტვირთბრუნვა შეადგენდა მხოლოდ \$ 158 მილიონს, ხოლო 2005 წელს იგი გავიდა მეოთხე ადგილზე \$ 240 მილიონიანი ტვირთბრუნვით. 2008 წლის შედეგების მიხედვით, მიუხედავად ფორსმაჟორული გარემოებებისა (ქართულ-რუსული შეიარაღებული კონფლიქტი და მსოფლიო ფინანსური კრიზისი), ტვირთბრუნვა \$ 931,1 მლნ. გაიზარდა.

საქართველოს სტატისტიკის მონაცემებით, მაშინ უკრაინას ხვედრითი წილით (10,5%) საქართველოს სავაჭრო სავაჭრო ბრუნვაში ეკავა მესამე, ხოლო საექსპორტო მიწოდების მოცულობით (10,9%) მეორე ადგილი უკავია საქართველოს მნიშვნელოვან სავაჭრო პარტნიორთა შორის [4]. რა თქმა უნდა, ეს მაჩვენებლები ჩამორჩება დსთ-ს გარკვეული მონაწილე-ქვეყნების ვაჭრობას უკრაინასთან, მაგრამ პროცენტული შესაბამისობით აქვს ზრდის ერთ-ერთი საუკეთესო ტენდენცია, განსაკუთრებით საექსპორტო მიმართულებით, თუმცა ქართული ეკონომიკის რეფორმირების, აგრეთვე უკრაინაში პერმანენტული შიდაპოლიტიკური კრიზისის გამო, მოლოდინი ტვირთბრუნვის მნიშვნელოვან ზრდასთან დაკავშირებით შეიძლება პრობლემატურად ჩაითვალოს. სავარაუდოდ, ვაჭრობა უკრაინასა და საქართველოს შორის გაიზრდება თანდათან ტრადიციული სასაქონლო ჯგუფების ჩარჩოში, განსაკუთრებული მნიშვნელობა მიენიჭება კომპონენტებს, რომელიც დაკავშირებულია ორივე ქვეყნის სატრანზიტო და ენერგეტიკულ-სატრანზიტო პოტენციალის ერთობლივ გამოყენებასთან.

ამის დასტურია უკრაინული საქმიანი წრეების საქმიანობის ანალიზი. საქართველოს ბაზარზე მუშაობს დაახლოებით 30 უკრაინული კომპანია, რომლებიც საქმიანობენ სატრანსპორტო და სარემონტო-სამშენებლო მომსახურებით. მათ შორისაა

ზემოთაღნიშნული საზღვაო კომპანია „უკრფერრი“, ავიაკომპანია „უკრაინის ავიახაზები“, „აერომისტ - ხარკოვი“, „დონბასი - უკრაინის აღმოსავლეთ ავიახაზები“, „უკრაინულ-ხმელთაშუაზღვის ავიახაზები“, „ტავრია“, საზღვაო ტრანსპორტის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი „ჩორნომორნიპროექტ“, [5].

უკრაინისა და საქართველოს ორმხრივი პარტნიორობის აუცილებელი ელემენტი, რომელიც გავლენას ახდენს რეგიონში სტაბილურობაზე, არის ენერგეტიკული სფერო. საქართველო ხელსაყრელი გეოპოლიტიკური, დასავლეთსა და აღმოსავლეთს შორის, მდებარეობის და საგარეო პოლიტიკის ორიენტაციის გამო აქტიურად არის ჩართული კასპიის ენერგეტიკული პროექტების განხორციელების პროცესში. სამხრეთ კავკასიის ამ ქვეყანას უკვე მნიშვნელოვანი როლის შესრულება შეუძლია შავი ზღვის ქვეყნების ნავთობითა და გაზით უზრუნველსაყოფად (ენერგორესურსები ახლაც და მომავალშიც მათ მიეწოდებათ აზერბაიჯანიდან და ცენტრალური აზიიდან). დღეს მოქმედებენ რეალიზებული პროექტები ბაქო - თბილისი - ჯეიჰანის და ბაქო - თბილისი - ერზრუმის ნავთობსადენები.

რუსეთის ფედერაცია ყოველთვის იცენებდა თავის ენერგორესურსებს როგორც თავისი საგარეო პოლიტიკის გავლენიან ბერკეტს (კრემლის ფართოდ დეკლარირებული სურვილია შეიძინოს „ენერგეტიკული ზესახელმწიფოს“ სტატუსი). მაგრამ მეზობელ ქვეყნებთან დაკავშირებულმა მოვლენებმა და ევროკავშირის ახალი წევრებისათვის ენერგომატარებლებზე ფასების სწრაფმა ზრდამ, უკრაინისთვის ბუნებრივი აირის მიწოდების გადაკეტვამ, საქართველოს მილსადენებზე ავარიებმა, უარის თქმამ ევროპის ენერგეტიკული ქარტიასთან შეერთებაზე და მრავალი სხვა კონფლიქტურმა სიტუაციებმა 2003-2009 წლების განმავლობაში ევროკავშირი იძულებული გახადა გაეაქტიურებინა თავისი ენერგომომარაგების გზების დივერსიფიკაციის პროექტები.

ასეთ ვითარებაში საქართველო იყო უფრო წარმატებული, ვიდრე უკრაინა, რადგანაც დღეის მონაცემებით თბილისისათ-

ვის საჭირო რაოდენობის ბუნებრივი აირის 60% მოდის აზერბაიჯანიდან და მხოლოდ 40% - რუსეთიდან. ორივე ქვეყნის მთავარი უპირატესობა - ეს არის მათი სატრანზიტო შესაძლებლობები და განვითარებული მილსადენის ინფრასტრუქტურა, კერძოდ, უკრაინის. კარგად ცნობილია ბაქო - თბილისი - ჯეიჰანის მილსადენი, ბაქო - თბილისი - ერზრუმის და ოდესა - ბროდის მილსადენები არის ალტერნატიული გზები კასპიის ზღვიდან რუსული ენერგომატარებლებისა. 2007 წლის დასაწყისში განახლდა GUEU კანონპროექტის - გაზსადენის დებატები, რომელიც დააკავშირებს საქართველოს, უკრაინასა და ევროკავშირს შავი ზღვის ფსკერით.

მაგრამ უნდა გვახსოვდეს, რომ ევროპაში ნავთობისა და გაზის მიწოდების ალტერნატიული მარშრუტების რეალიზაციისას რუსეთის გასაგები წინააღმდეგობის გარდა არსებობს თურქეთის ფაქტორი. ოფიციალური ანკარა მოქმედებს სხვა საშუალებებით, აშკარა პოლიტიკური ზეწოლის გამოყენების გარეშე, თუმცა თურქეთის რესპუბლიკის ხელისუფლება მხარს უჭერს მხოლოდ იმ პროექტს, რომელიც ხორციელდება მის ტერიტორიაზე. ეს დაკავშირებულია არა მხოლოდ ეკონომიკურ კომპონენტებთან, არამედ იმასთანაც, რომ ანკარა ცდილობს მხოლოდ თურქეთი იყოს ენერგეტიკული კომუნიკაციების უმნიშვნელოვანესი სატრანზიტო კვანძის სტატუსის მქონე ევროკავშირთან მოლაპარაკებებისას [6].

თურქეთი ფრთხილად ეკიდება შავი ზღვის ფსკერზე საქართველოდან უკრაინაში გაზსადენის მშენებლობას (პროექტი GUEU), როგორც გაგარძელებას დიდი ხნის წინ დაგეგმილ ტრანსკასპიური გაზსადენის ევროპაში ცენტრალურაზიური აირის გადასაზიდად, რადგანაც ანკარა ამ აირის რესურსებს მიიჩნევს როგორც მნიშვნელოვან ეკონომიკურ რესურს საკუთარი ეკონომიკის განვითარებაში. უფრო მეტიც, თურქეთი აქტიურად ლობირებს ახალ პროექტ ნაბუკოს, სადაც მისთვის განკუთვნილია პრიორიტეტული როლი.

როგორც პრაქტიკა გვიჩვენებს, არც ევროკავშირს და არც

შეერთებული შტატებს არ აქვთ განზრახული დაუთმონ თურქეთს მონოპოლიური მდგომარეობა. ამიტომ ახალი პროექტები, რომლებიც შეაკავშირებენ უკრაინისა და საქართველოს ნავთობისა და გაზის ტრანსპორტირების სისტემას, აქვთ მნიშვნელოვანი გრძელვადიანი პოტენციალი ევროკავშირისა და აშშ თვალსაზრისით. ოფიციალური კიევიც და თბილისიც დაინტერესებულნი არიან ენერგომატარებლების წყაროების დივერსიფიკაციით და აქვთ პროდასავლური ორიენტაცია და საბოლოო მიზანი ევროკავშირში გაწევრიანება. უფრო მეტიც, ეს გზა არის ერთ-ერთი უმოკლესი კასპიის ზღვიდან ევროპაში.

აღსანიშნავია ისიც, რომ უკრაინულ-ქართული სტრატეგიული პარტნიორობის ასიმეტრიული მოდელისათვის დამახასიათებელია გარკვეული გადახრა პოლიტიკურ-დიპლომატიური შემადგენელის სასარგებლოდ და სავაჭრო-ეკონომიურის საზიანოდ: სახელმწიფოებს შორის ტვირთბრუნვის ტემპის ზრდა რჩება დაბალი თუნდაც სუამ-ის ფარგლებში; საქართველოში იმპორტის ნომენკლატურა შეზღუდულია ფეროშენადნობით, ღვინით და სოფლის მეურნეობის სხვა პროდუქტებით; ურთიერთხელსაყრელი ინვესტიციების 90% გაკეთებულია საბანკო სექტორში, თუმცა მნიშვნელოვანია უკრაინის ეროვნული ინტერესებისათვის სატრანსპორტო-საკომუნიკაციო, სავაჭრო-ეკონომიკური და ენერგეტიკის სფერო; უკრაინული ბიზნესის ინტერესები საქართველოს ინფრასტრუქტურის ობიექტების მიმართ, როგორც ადრე, ამჟამადაც იგნორირებადია აზერბაიჯანის, თურქეთისა და თუნდაც რუსეთის ინვესტიციის სასარგებლოდ.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. გაჯიევი კ.ს. კავკასიის გეოპოლიტიკა. - მ.: საერთ.ურთიერთობები, (რუსულად)-გვ. 2001-464.
2. სობოლევი ა.ა. უკრაინა ბალტიის-შავი ზღვის რეგიონში: რეგიონალური ახალწარმონაქმნების იდეიდან თანამშრომლობის ბაზაზე უსაფრთხოების იდეამდე . სტრატეგიული პანორამა.-2002.- #3.(რუსულად)- გვ. 111-121.
3. შელესტ გ.ვ. უკრაინულ-ქართული ურთიერთობები როგორც ფაქტორი შავი ზღვის ბასეინში// სტრატეგიული პრიორიტეტები. (რუსულად)-2007.-#2(3).- გვ. 51-57.
4. საგარეო ეკონომიკური ურთიერთობების განვითარების მდგომარეობა და პერსპექტივები / სავაჭრო-ეკონომიკური მისია საქართველოში უკრაინის საელჩოს შემადგენლობაში [ელექტრონული რესურსი]. - ხელმისაწვდომობა: <http://www.mfa.gov.ua/georgia/ua/12150.htm>.
5. სპის მ. უკრაინა და საქართველო - მეგობრები სამუდამოდ // პოლიტიკა და დრო.(რუსულად)-2005.-#2.- გვ. 11.
6. შახნაზაროვი ო. დასავლეთს სურს საქართველოსა და უკრაინის ხარჯზე შეამციროს თურქეთის ტრანზიტული ფუნქცია / *IA Regnum* [ელექტრონული რესურსი]. - ხელმისაწვდომობა: www.regnum.ru/news/issues/806978.html.

SUMMARY

Archil Andjafaridze

**THE ECONOMIC DIMENSION
OF UKRAINIAN-GEORGIAN PARTNERSHIP**

The article spotlights backgrounds and main components of the economic cooperation between Ukraine and Georgia, special attention is paid to its weak places and perspectives of intensification.